

HINDAMINE KUI ÕPILASE ARENGU TAGASISIDESTAMISVAHEND VANALINNA HARIDUSKOLLEEGIUMI PÕHIKOO LIS

Hindamine on üks osa pedagoogilisest süsteemist. VHK-s ei ole põhiprotsessina käsitletud mitte õppimist vaid lapse arengut. See tähendab, et ka VHK hindamissüsteem ei saa keskenduda mitte eeskätt õpitulemustele vaid ta peab aitama seisukohta võtta lapse käekäigu ja arengu kohta tervikuna.

Hindamisobjekt

VHK-s on käsitletud hindamise objektina pedagoogilises protsessis õpilase tegevuse karakteristikuid, mille jälgimine on oluline tema tegevuse tagasisidestamisel arengu tagamiseks. Hindamise objektina on moraalselt lubamatu käsitleda last. Käsitledes last hindamise objektina ei tunnustata teda oma arengu aktiivse suunajana ning taandatakse esemele sarnasesse kvaliteeti, mis põhimõtteliselt on ebaetiline.

Õpitulemuste hindamine toimub kooskõlas Vabariigi Valitsuse 6.01. 2011. a vastu võetud määrusega nr. 1 "Põhikooli riiklik õppekava". Lisaks määru ses ettenähtule peab õpitulemuste hindamine VHK-s toetama veel lapse individuaalset arengut ja lähtuma talle võimetekohasest (vajadusel diferentseeritud) õppest nii, et lapse eeldused realiseeruksid võimete ks ning arenguraskused saaksid kompenseeritud.

Õppe individualiseerimiseks teevad valikuid õpilane ja tema vanemad koostöös õpetajatega, tuginedes kaks korda aastas läbi viidavatele *ekspert hinnangutele*, mis tagasisidestavad lapse käekäiku VHK õppesüsteemis.

Tehtud valikute otstarbekus objektiviseerub ja kasutamata ressursid ilmnevad iga arengukotsentri lõpus läbi viidud lapse **arengudiagnostika** taustal, mis hõlmab nii lapse füüsilist, vaimset kui ka sotsiaalset heaolu.

Õpilase käitumise ja hoolsuse hindamisel peetakse oluliseks kooli kodukorra täitmist, üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnormide järgimist ning õpilase suhtumist õppeülesannete täitmisse. Käitumise ja hoolsuse hindamisel peab lähtuma, et see toetaks õpilase formeerumist iseseisvaks, vabaks isiksuseks, kes on võimeline otsustama ja kandma vastutust. Vastavalt lähtutakse hindamisel *positiivse, kindla distsipliini kontseptsioonist (Ly Canter, Assertive Discipline)*.vt. ptk. Distsipliinisüsteem.

Käitumist hinnatakse hinnetega «eeskujulik», «hea», «rahuldav» ja «mitterahuldav»

Hindamine kui arengukeskkonna ühtse väärtussüsteemi kujundaja

Kontseptuaalselt lähtuvad VHK ja MÜ koolid ühisest hindamisjuhendist. Läbiv hindamissüsteem toimib sünergiliselt väärtustaju kujundamisel ja on oluliseks komponendiks VHK pedagoogilise tegevuse efektiivsuse tagamisel.

VHK kujuneb õpilase jaoks selge väärtussüsteemiga ja kindlustunnet pakkuvaks arengukeskkonnaks juhul kui nii õpilased, vanemad kui ka pedagoogiline kollektiiv peavad võimalikuks tugineda ühtsetele (VHK haridus-ja kultuurikontseptsioonis selgeks vaieldud) eesmärkidele, tunnustavad tegevuse alusena pedagoogilises kontseptsioonis kokku lepitud põhimõtteid ja toetuvad hinnangutes kõikidele teadaolevatele selgelt fikseeritud kriteeriumitele. Üldiselt korrastatud taustal muutuvad mõistetavaks ka kokkulepitud raamide piires ilmnevad ainespetsiifkaga põhjendatud ja isiksuslikest pedagoogilistest iseärasustest tulenevad hindamisvariatsioonid.

Hindamissubjektid

Põhimõtteliselt on oluline, et toimivaks enesehindamissubjektiks kujuneks õpilane. Selles protsessis on olulisim osa vanematel. Õpilane olles seotud oma vanemate kiindumuse läbi, õpib hindama ja väärtustama oma saavutusi eeskätt läbi vanemate silmade ja tunnustuse. Seda, vanemate - laste armastuse läbi tekkinud loomumomast osa hindamises, ei saa asendada ükski õpetaja. Küll aga saab õpetaja professionaalina olla vanematele abiks adekvaatsete hinnangute andmisel.

Tänases ühiskonnas on perekonnad kriisis, paratamatult on olukordi, kus vanem ei tule toime oma probleemidega, ta ei suuda luua lapsele kindlustunnet ega väärtustada lapsele tema elu. Nii tuleb õpetajal astuda asendusrolli. See vastutus, mida põhimõtteliselt keegi teine peale vanemate ei saa kanda ja millest õpetajal abivajava lapse puhul siiski võimatu on keelduda tekitab olukorra, millest tavaliselt räägitakse seose õpetaja töö pingelisusega.

Nii võib õpetaja olla hindajana vastandlikes rollides: ühelt poolt võimalikult objektiivse tagasisidestajana õppes omandatu suhtes, teiselt poolt valveerijana nii, et laps tunneks, et vähemalt õpetajale on tema saavutused eluliselt olulised, mille tõttu on mõtet pingutada. Need erinevad hindajate rollid on põhimõtteliselt vastuolulised. Ühelt poolt on õpetaja kohustatud andma tõese hinnangu, mis samas võib lapse jaoks toimida karmina. Teisalt oleks tal vanema positsiooni asendades vaja anda hinnang mitte praegusele seisundile, vaid oma vääramatutele ootustele ja usule lapse tuleviku edu suhtes, otsides temas ressursse, mille alusel seda saavutada. Kuivõrd iga konkreetne õpetaja leiab võimalusi ja jõudu endas nendele erinevatele positsioonidele asuda, saab olla ainult tema sisemine otsus. Kahtlemata on koolis situatsioone, mis ületavad õpetaja käsutuses olevaid võimalusi.

VHK hindamissüsteemi komponendid

Kogu õppekasvatust protsess VHK-s tervikuna peab olema tagasisidestatud jooksvalt nii, et mitte üksnes formaliseeritud hinnangute kaudu vaid pideva toetumise kaudu arutlusele ja analüüsile kujuneb õpilasel ettekujutus ümbritsevast väärtussüsteemist ja sellele tuginev adekvaatne enesehinnang. Sellel taustal toimivad konkreetsete tagasiside süsteemidena veel:

- Õpitudemuste hindamine
- Käitumise ja hoolsuse (VHK-s tööpanuse) hindamine
- Ekspert hinnangud
- Arengudiagnostika

1. ÕPITULEMUSTE HINDAMINE

1.1 Teadmiste ja oskuste hindamise korraldus

Hindamine koos järeleaitamise ja järeltöödega peab tagama järjepidevuse aine omandamisel ning suunama õpilast oma oskusi ja teadmisi ning nende puudujääke analüüsima.

Õpilase teadmisi ja oskusi hindab õpetaja õpilase suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust õppekavas esitatud nõuetele.

Hindamisel eristatakse:

- protsessihindeid: iseloomustavad väiksemahuliste (kuni ühe ainetunni õppemahuga) ainelõikude omandamist ja annavad pidevat tagasisidet õpilasele tema igapäevase õppe efektiivsusest

- arvestuslikke hindeid: iseloomustavad õpilasele ja tema vanematele terviklike teemavaldkondade omandamise taset,
- kokkuvõtvaid hindeid: on õppeaine poolaasta-, aasta- ning kooliastmehinded.

Hindamine lähtub konkreetse ainevaldkonna eripärast, hinnete eristumine ja arvestuslike hinnete arv on määratud ainevaldkondade kaupa.

Õppeaine algul teeb õpetaja õpilastele teatavaks õppeaine nõutavad teadmised ja oskused, nende kontrollimise aja ja vormi.

Õpitulemuste omandamist kontrollivate kirjalike tööde (kontrolltööd) aeg kavandatakse kooskõlastatult teiste õppeainete õpetajatega.

Põhikooli III kooliastmes sooritavad õpilased läbivatest teemadest lähtuva ja õppeaineid lõimiva loovtöö. Loovtöö temaatika ja korraldust kirjeldatakse kooli õppekavas.

Kui hindamisel tuvastatakse kõrvalise abi kasutamine või mahakirjutamine õpilase poolt, võib vastavat suulist vastust (esitust), kirjalikku või praktilist tööd, praktilist tegevust või selle tulemust jätta hindamata või hinnata hindegaga «nõrk»

Lisaks aine omandamisele hindab õpetaja ka õpilase tööpanust. Hinnang tööpanusele aitab õpilasel mõista kas tema pingutusi õppes peetakse piisavaks või mitte. Nii aitab tööpanuse teadvustamine õpilasel tähtsustada tahtelist tegevust ning aitab tal kasutada olemasolevaid ressursse. Tööpanust hinnatakse hinnetega «eeskujulik», «hea», «rahuldav» ja «mitterahuldav»

Hinnetest teavitatakse õpilast ja tema seaduslikku esindajat Stuudiumi ja/või õpilaspäeviku vahendusel. Õpilase hinded tuleb õpetaja poolt sisestada Stuudiumi kolme päeva jooksul alates töö toimumise päevast. Suurema mahuliste tööde (kirjandid, referaadid, mahukad kontrolltööd jne.) korral hiljemalt nädala jooksul alates töö toimumise päevast.

1. klassi õpilaste õppe tulemuslikkust tagasi sidestatakse VHK-s verbaalsete kirjeldavate hinnangutega. Iseloomustades ja analüüsides õpilase saavutusi õpetab õpetaja last ja vanemat tähelepanu pöörama olulistele momentidele aine omandamisel ja tööoskuste kujundamisel. Verbaalsed hinnangud peavad olema üles ehitatud nii, et nad valmistavad last ja vanemat arusaama aine omandamist ja tööpanust iseloomustavate numbriliste hinnangutest järgmisel õppeaastal. Sõnaliste hinnangute kasutamise põhimõtted ning hinnangute andmise tingimused ja kord sätestatakse õppeaineti kooli õppekavas.

Alates 2.klassist antakse I ja II poolaasta lõpul õppe tulemuslikkust tagasisidestades numbriline hinnang.

Õpilast, kes õpib individuaalse õppekava järgi, hinnatakse vastavalt individuaalses õppekavas ette nähtud hindamise korrale.

1.2 Hindamine viiepallisüsteemis

Õpilaste numbrilises hindamises kasutatakse üldjuhul 5 pallist süsteemi, kus:

Hinde «5» («väga hea») saab õpilane, kelle suuline vastus (esitus), kirjalik töö, praktiline tegevus või selle tulemus on täiel määral õppekava nõuetele vastav 90-100% maksimaalselt võimalikust punktide arvust

Hinde «4» («hea») saab õpilane, kelle suuline vastus (esitus), kirjalik töö, praktiline tegevus või selle tulemus on üldiselt õppekava nõuetele vastav, kuid pole täielik või esineb väiksemaid eksimusi – 75-89% maksimaalselt võimalikust punktide arvust

Hinde «3» («rahuldav») saab õpilane, kelle suuline vastus (esitus), kirjalik töö, praktiline tegevus või selle tulemus on üldiselt õppekava nõuetele vastav, kuid esineb puudusi ja vigu – 50-74% maksimaalselt võimalikust punktide arvust

Hinde «2» («puudulik») saab õpilane, kelle suuline vastus (esitus), kirjalik töö, praktiline tegevus või selle tulemus on osaliselt õppekava nõuetele vastav, esineb olulisi puudusi ja vigu – 20-49% maksimaalselt võimalikust punktide arvust

Hinde «1» («nõrk») saab õpilane, kelle suuline vastus (esitus), kirjalik töö, praktiline tegevus või selle tulemus ei vasta õppekava nõuetele – 0-19% maksimaalselt võimalikust punktide arvust

Hinnete “2”, “3”, “4” ja “5” puhul võib kasutada ka lisa märget “+” kui töö on sooritatud vastava hinde skaala keskmisest parema tulemusega;

või lisa märget “-“ kui töö on sooritatud vastava hinde skaala keskmisest nõrgema tulemusega ehk.

Aastahinded taandatakse viiepallisüsteemi.

1.3 Kokkuvõtva hindamise põhimõtted

1.–3. kooliastmel hinnatakse õpilase õpitulemusi vastavas õppeaines kokkuvõtvalt poolaasta- ja aastahindega.

1. klassi õpilastele antakse teadmiste ja oskuste kirjalikult kokkuvõtvaid sõnalisi hinnanguid poolaasta ja õppeperioodi lõpul. Kokkuvõtavad sõnalised hinnangud kirjeldavad õpilase teadmisi ja oskusi erinevates õppeainetes ning üldpädevusi lähtuvalt õpilasele rakendatud õppekava nõuetest.

Õpilasele, kelle poolaastahinne on «puudulik» või «nõrk» või on jäetud välja panemata, määratakse selles õppeaines järgmiseks poolaastaks individuaalne õppekava ja/või muu tugisüsteem (logopeediline abi, parandusõpe jm), et aidata omandada nõutavad teadmised ja oskused.

Õppeaine aastahinne pannakse välja poolaastahinnete alusel.

Kui õppeaine poolaastahinne on jäänud välja panemata ja õpilane ei ole kasutanud võimalust järele vastata, arvestatakse aastahinde väljapanekul, et õpilase vastaval poolaastal omandatud teadmised ja oskused vastavad hindele «nõrk».

9. klassi õpilasele pannakse aastahinded välja enne lõpueksamite toimumist, välja arvatud õppeainetes, milles õpilane jäetakse täiendavale õppetööle.

2. KONSULTATSIOONID JA JÄRELTÖÖD

Konsultatsioonide ja järeltööde korraldamine põhikoolis ja gümnaasiumis peab toetama õpilase eneseanalüüsi oma teadmiste ja oskuste kohta erinevates ainevaldkondades ning initsiatiivi puuduste kõrvaldamiseks ning toimetulekuks. Teisalt peab õpilaste järeleaitamine ja järeltööde tegemine olema korraldatud selliselt, et õpetaja tööaeg oleks otstarbekalt planeeritud ja ainesektsiooni siseselt kolleegid üksteist toetada saaksid.

2.1 Konsultatsioonid

Konsultatsioonid korraldatakse pealelõunasel ajal selliselt, et põhiainetes on iga päev üks tund kaetud antud aine õpetajaga (ainetes kus on see võimalik), kes saab õpilast konsulteerida.

Konsultatsiooni saamiseks on õpilasel vaja pöörduda konkreetse õpetaja poole. Lepitakse kokku teema, milles konsultatsiooni vajatakse ning valitakse võimalikest aegadest endale sobiv, mis ei kattuks huvialakoolide ja/või treeningutega. Vajadusel võib õpilase konsultatsiooni kokku leppida õppealajuhataja või klassijuhataja.

Õpetajate konsultatsioonide ajad on avaldatud kooli kodulehel.

2.2 Järeltööd

Aineõpetaja poolt määratud järeltööde teostamine on üldjuhul korraldatud kirjalike töödena.

Õpilasel on õigus järeltööd sooritada juba arvestusliku töö toimumise päevale järgneval päeval.

Järeltööde tegemiseks on üldjuhul õpilasel aega 10 päeva. Pikema haiguse või muul põhjusel koolist puudumise korral määratakse tähtajad kokkuleppel aineõpetajaga. Selle aja jooksul on igal õpilasel võimalus leida just talle sobiv aeg, millal tööd kirjutada või vajadusel enne seda veel õpetajaga konsulteerida. Järeltöö tegemise aja ja koha määrab vastava aine õpetaja.

3. HINDE JA HINNANGU VAIDLUSTAMINE

Õpilasel või tema seaduslikul esindajal on õigus hindeid ja sõnalisi hinnanguid vaidlustada kümne päeva jooksul pärast hinde või hinnangu teadasaamist, esitades kooli juhatajale kirjalikult vastava taotluse koos põhjendustega.

Kooli juhataja teeb otsuse ja teavitab sellest lõikes 1 nimetatud taotluse esitajat kirjalikult viie tööpäeva jooksul otsuse vastuvõtmise päevast arvates.

4. ÕPILASE TÄIENDAVALLE ÕPPETÖÖLE JA KLASSIKURSUST KORDAMA JÄTMINE

Õppeperioodi jooksul omandamata jäänud õppekavaga nõutavate teadmiste ja oskuste omandamise toetamiseks (poolaasta lõpus antud sõnalistest hinnangutest tuleks välja panna aastahinne «puudulik» või «nõrk» või anda samaväärne kokkuvõttev sõnaline hinnang) jäetakse õpilane täiendavale õppetööle, mis viiakse läbi pärast õppeperioodi lõppu. Täiendava õppetöö raames täidab õpilane õpetaja vahetul juhendamisel spetsiaalseid õppeülesandeid. Täiendava õppetöö kantakse Stuudiumi. Täiendava õppetöö tulemused kontrollitakse ja hinnatakse.

Täiendavale õppetööle jätmise otsustab õppenõukogu enne õppeperioodi lõppu.

1.–3. kooliastmel õpilasi klassikursust kordama ei jäeta. Erandjuhul võib õppenõukogu põhjendatud otsusega jätta õpilase klassikursust kordama, kui õpilasel on kolmes või enamis õppeaines pandud välja aastahinne «puudulik» või «nõrk», täiendav õppetöö ei ole tulemusi andnud ning õppekavaga nõutavate õpitulemuste saavutamiseks ei ole otstarbekas rakendada individuaalset õppekava või muid koolis rakendatavaid tugisüsteeme. Õppenõukogu kaasab otsuse tegemisel õpilase või tema seadusliku esindaja ning kuulab ära tema arvamuse. Õppenõukogu otsuses peavad olema välja toodud kaalutlused, millest tulenevalt on leitud, et õppekavaga nõutavate õpitulemuste saavutamiseks on otstarbekas jätta õpilane klassikursust kordama.

5. ÕPILASE JÄRGMISSE KLASSI ÜLEVIIMINE

Õpilase järgmisse klassi üleviimise otsustab õppenõukogu.

1.–3. kooliastmes viiakse õpilane, keda ei ole jäetud täiendavale õppetööle, järgmisse klassi üle enne õppeperioodi lõppu. Õpilane, kes jäeti täiendavale õppetööle, kuid keda ei jäeta klassikursust kordama, viiakse järgmisse klassi üle hiljemalt 30. augustiks.

6. EKSPERTHINNANGUD PÕHIKOOLI VANUSEASTMES

Ekspert hinnangud viiakse läbi põhikool vanuseastmes kaks korda aastas: peale sügisvaheaega (oktoober/novembr) ja peale talvevaheaega (veebruar/märts)

Ekspert hinnangute käigus tagasi sidestatakse

1. õpilase akadeemilist käekäiku igas tegevusvaldkonnas (igas tema individuaalses õppeplaanis oleva aine osas sõltumata sellest kas see kuulub huvi-, põhihariduse valdkonda või on rakendatud seoses kompensatsiooniprogrammiga) nelja parameetri osas:

- akadeemiline tase
- võimekus
- omandamistempo
- tööskused

Need moodustavad akadeemilise indeksi

2. õpilase tahtelis- tegevuslikku valmisolekut, mis on ilmnenu seoses vaadeldava tegevusvaldkonnaga kahe parameetri osas

- tahe
- huvitatus

Need moodustavad motivatsiooni indeksi

3. õpilase suhteid, mis on ilmnenu antud õppe käigus

- integreeritus klassi
- suhtumine kaasõpilastesse

Need moodustavad sotsiaalse indeksi

Vanemate poolt antakse hinnang õpilase tegevuskavale, aktualiseeritakse probleemid seoses õppe ja koormusega.

Ekspert hinnangute tulemused üldistatakse, nende tulemusel jälgitakse õppe jõukohasust, väsimuse ilmnemist, osalussoovi jne. Probleemide ilmnemisel analüüsitakse erispetsialistide abil situatsiooni ja otsitakse sellest koos vanematega väljapääsu.

Ekspert hinnangute põhjal peetakse vanematega kaks korda aastas arengu vestlus lapse käekäigust. Kõrvutatakse kooli poolt märgatut vanemate tähelepanekutega õppesse sobivate korrigeerimise sissevõtmiseks.

Tänaseks veel õpilased süsteemselt formaliseeritud enesehinnanguid ei anna. VHK teabeteenistus väljatöötatud arvutiprogrammi töökindlamaks muutumisel aga käivitub ekspert hinnangute mudel, kus alates viiendast klassist õpilased annavad hinnangu ka iseendale ülaltoodud parameetrite osas.

Üheksanda klassi alguses toimub kokkuvõtlik arenguvestlus, kus ühest küljest analüüsitakse koos õpilase ja tema vanematega põhikooli jooksul toimunut, teiselt poolt kavandatakse põhikooli lõpetamist ning valmisolekut otsida oma kutsumust ning jätkata õpinguid selle realiseerimiseks järgmises kooliastmes.

7. ARENGUDIAGNOSTIKA

Selleks et olla teadlik õpilase võimalustest, aidata tal realiseerida oma eeldusi ja kompenseerida arenguraskusi viiakse igas arengukoostsentris läbi VHK terviseteenistuse poolt, sõltumata õpetajatest, arengudiagnostika.

Arengudiagnostika hõlmab endas tutvusuuringut kooli astuda soovijatega, mille käigus püütakse välja selgitada lapsele eripärast ja arengutasemest sõltuvalt talle sobivaim õppekava, meetod ja koormus.

Järgmised uuringud viiakse läbi kolmandas; kuuendas, üheksandas ja üheteistkümnendas klassis. Arengudiagnostikas püütakse kasutada eksperthinnangutes läbi subjekti saadud hinnangutele positsioneerivat objektist tulenevat (testidele, vaatlusele, tervise ja väsimuse jälgimisele tuginevat) lähenemist. Kui erineval teel (akadeemilise hindamise, eksperthinnangute ja uuringute) saadud tulemused näitavad ühte, tekib teatud kindlus valitud suundade suhtes. Kui mõni meetod näitab peidetud ressursse või probleeme, siis on põhjust analüüsida vajadust korraldada ümber arengukeskkond.

Sisuliselt on põhjendatud ja moraalselt õigustatud nii eritasandiline hindamine kui ka selle raames uuringute läbiviimine ainult siis kuis see rakendub lapse võimaluste avardumiseks ning arvestab tema kui iseseisva subjekti ja esmase otsustajaga oma saatuse suhtes (sõltuvalt vanusest ja arengutasemest koostöös vanematega kes kannavad lapse aktiivsust selles osas kus ta ise veel vastutada ei suuda).

KULTUURITAVADE JA KÄITUMISNORMIDE OMANDAMINE

Igas kultuuris on olemas “hea kasvatus” mõiste. Erinevate maade koolisüsteemidel ja koolitüüpidel on rõhuasetus heade kommete, kultuuritavade ja normide omandamisele olnud väga erinev. Paljudes maades õpetatakse hea kasvatus saavutamiseks lapsi väljaspool kodu kloostrite juures või internaatkoolides. Nii rõhutatakse professionaalsust ja vaimust kasvatuskõikumustes. Eestis, vastavalt kultuuritavadele, seostatakse head kasvatust “hea lastetoaga” ning kommete ja tavade kujundamisel on loodetud just kodu peale. Ometi on partnerina tähtsustatud ka kooli. Tänapäeval, kus vanemate hõivatus on väga suur ja paljudes kodudes kohtutakse vaid uneajal, on kasvanud vajadus sellele valdkonnale tähelepanu pöörata koolis. Head kombes, oskus olla erinevas situatsioonis, teadmine kuidas ennast üleval pidada teatris, kinos, raamatukogus, tänaval või kirikus - need on kogemused, mille kujundamine paljudes lastes on vajalik just kooli toel. Õppekavas on palju valdkondi, milles saab edastada nõ erinevat kultuurisituatsiooni (teatri, kiriku tänava jne situatsioonis), kujundades nii ka isiksuse tavade ja käitumisnormide poolt. On oluline, et erinevate aineõppekavade juures oleks see jälgitud ja ainete vahel kooskõlastatud.

Käitumise hindamine tugineb VHK pedagoogilises kontseptsioonis fikseeritud väärtussüsteemil.